

Isabel Fonseca, *Sahranite me uspravno: Cigani i njihov put*, Pelago, 2005., prevela Andrea Meić

„Itđ.” je oznaka kojom su rumunjski Romi, ujedno najveća manjina u Europi, bili registrirani. Narod koji je marginaliziran, univerzalno omražen i smatran „društvenim” problemom, američka novinarka Isabel Fonseca snažno portretira u jednoj od najiscrpnijih i najpreciznijih studija o Romima uopće. U četverogodišnjem posjetu tranzicijskoj Istočnoj Europi, od 1991. do 1995., Fonseca provodi vrijeme prikupljajući podatke i ujedno živeći s romskim obiteljima, čime potvrđuje dokumentarnu vjerodostojnost svoga istraživanja.

Knjiga je strukturalno podijeljena na devet poglavlja u kojima autorica nepristrano i odmjereno piše o doživljajima i brojnim anegdotama, daje uvid u povijest romske kulture, vjerovanjima, običajima, jeziku, porijeklu, ali i o masovnim stradanjima te aktualnim nastojanjima romskih aktivista.

U uvodnoj cjelini saznajemo o jednoj od najvećih romskih pjevačica i pjesnikinja svih vremena, Papszi (polj. Papuši), koja je protjerana iz zajednice „zbog surađivanja” s *gadžikano* (rom. - neromi) svijetom. Izražena je vrijednost: „mi protiv svijeta”, zabranjuje se emancipacija pojedinca u korist očuvanja zajednice.

U sljedećim poglavljima autorica se zaokupila zanimljivim pitanjima – poput religije primjerice, koju Romi nominalno prihvaćaju ovisno o području na kojem se nalaze, odnosno preuzimaju samo elemente, no suštinsko romsko vjerovanje zasniva se na izraženom fatalizmu i praznovjerju. Pitanje porijekla nije im od velike važnosti i većina ni ne zna ništa o masovnom iseljavanju iz Indije do Perzije i Armenije prije otprilike tisuću godina. Samu teoriju o indijskom porijeklu Roma pokrenuli su lingvisti koji su ustvrdili brojne sličnosti i podudarnosti s romskim riječima i njihovim „hindustanskim” istoznačnicama.

Papusza

„Sahranite me uspravno. Cijeli sam život proveo na koljenima”, povikao je Manush Romanov, romski aktivist iz Bugarske, zemlje u kojoj je vršena prisilna asimilacija: romska su se imena bulgarizirala, i tako je mijenjan identitet, što je u konačnici često dovodilo i do dobrovoljnoga odricanja od vlastitog identiteta. U Rumunjskoj je vršena sustavna dehumanizacija Roma širokih razmjera, njihovi su životi smatrani „nevrijednima življenja” jer Rom nije čovjek. Autorica podsjeća i na ropstvo dugo četiri stoljeća – sve do 1865. – u Moldaviji i Vlaškoj. Osim zločina počinjenih u Rumunjskoj, Romi su i u Drugom svjetskom ratu bili žrtve masovnoga, planskog ubijanja. Romska riječ za holokaust je *porraimos* (rom. – proždiranje), koja također podsjeća na prešućivanje ili poricanje genocida nad ovim narodom čiji se broj stradanja ni otprilike ne zna jer ih nacističke vlasti nisu smatrale dovoljno vrijednima da brojčano registriraju njihov masovni odlazak u smrt.

Fonseca svoju knjigu završava osvrtom na život romskih intelektualaca koji su ustrajni u borbi za priznanje romskoga identiteta, koji bi bio izvan „itd.-a”.

Nataša Gostić, IV. r.

Hrvatsko-romski rječnik

Veljko Kajtazi, Bibliotheca orientalis, Zagreb 2005.

Šaban Bajramović (1936., Niš – 2008., Niš) i Esmā Redžepova najugledniji su romski muzičari s naših prostora koji su postigli međunarodni ugled.

Šutka, dokumentarni film, r.: Aleksandar Manić, Srbija i Crna Gora, Češka 2005.

Šutka je neslužbeni glavni grad Roma; gradić koji kao jedna od deset općina čini Skopje. Pogledajte ovaj živopisni filmski uradak o najvećoj romskoj zajednici u Europi. Autentično, emotivno i duhovito djelo!

KUTAK ZA LINGVORASISTIČKI TRENUTAK ili kako se rasizam udomaćio u govornom jeziku kao **frazem**: ciganjenje, ciganska posla, Ne budi Cigan(in)!, Ljudi smo, nismo Cigani, dogovorit ćemo se..., Ako ne budeš dobar/dobra, odnijet će te Ciganka!

Zvuči poznato?